

УДК 94(399.7)

DOI: <https://doi.org/10.17721/1728-2640.2022.154-155.8>

М. Стаднік, студ. магістратури

ORCID: 0000-0003-4889-0965

e-mail: st_marie@knu.ua

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ, Україна

ЗАГАЛЬНИЙ ОГЛЯД МЕЗОАМЕРИКАНСЬКИХ КОДЕКСІВ ГРУПИ БОРДЖІА

Досліджується блок мезоамериканських кодексів, що в науковій літературі має назву "група Борджіа". На основі переважно англomовної та іспаномовної наукової літератури, а також візуальних джерел, наведено основну інформацію про фізичні характеристики, історію, зміст та художні особливості кожного із семи кодексів групи. Особливу увагу приділено проблемі походження частини документів, а також їхнім спільним і відмінним рисам всередині групи.

Ключові слова: мезоамерика, мезоамериканські кодекси, рукописи, група Борджіа, тоналаматль, Тлашкала-Пуебла, наука, міштеки.

Постановка проблеми. Під мезоамериканськими кодексами прийнято розуміти сукупність рукописних документів, створених в історико-культурному регіоні, що територіально охоплює Мексику, Гватемалу, Беліз, а також частину Гондурасу і Сальвадору. Традиція виготовлення книжок у Мезоамериці бере свій початок з давніх часів, тим не менш, до нашого часу збереглося лише чотирнадцять рукописів, що датуються періодом перед Конкістою (XII – початок XVI ст.). До групи Борджіа загалом відносять сім документів. Їх об'єднують спільні мотиви в іконографії, а також календарно-релігійний зміст. Науковий інтерес до вивчення мезоамериканських кодексів як джерел з історії та культури регіону зародився в XIX столітті і не вщухає по сьогоднішній день. Водночас, в українському науковому середовищі майже відсутні публікації на цю тему.

Аналіз джерел та літератури. Перша публікація кольорових копій п'яти основних кодексів групи з'явилася у 1830-х роках у шеститомнику *Antiquities of Mexico* Едварда Кінга, віконта Кінгсборо [25]. Втім, в окремий блок рукописи вперше виділив німецький дослідник Едуард Селер у 1887 році [32]. У своїй праці він розглянув кодекс Борджіа, а також низку інших календарно-ритуальних за змістом рукописів, так званих *тоналаматлів*. Саме на честь "головного" кодексу і було названо цілу групу [34]. Праці Селера часто виходили у кооперації із Джозефом Флорімондом, герцогом де Луба. Саме на його кошти з 1896 по 1904 роки було опубліковано перші якісні факсиміле всіх семи кодексів групи, супроводжувани коментарями Селера та інших провідних дослідників того часу [до прикладу 33; 34]. Основним предметом вивчення Селера була іконографія рукописів та пов'язані з нею астрономія, календар і ритуали. Селер інтерпретував майже кожну сторінку кодексів, які були розглянуті у його роботах. Цікаво, що кілька його праць було присвячено іншим календарно-ритуальним альманахам центральної Мексики. Зокрема, дослідник детально розглядає Тоналаматль Обен, але до групи Борджіа його не відносить [33]. У першій половині XX століття значний внесок у розробку теми зробили Альфонсо Касо [8], Джордж Вайлант [37] та Рафаель Гарсія Гранадос [18; 19]. Їхні роботи були пов'язані зі стилями Міштека-Пуебла (територія від Оахаки до Тлашкали та Пуебли) та Тлашкала-Пуебла, до яких, імовірно, належать кодекси цього блоку.

Важливий етап у вивченні групи пов'язаний з іменем австрійського дослідника Карла Антона Новотни. Його робота *Tlacuilolli*, опублікована у 1961 році, охопила як групу Борджіа, так і низку інших *тоналаматлів*. Автор не тільки запропонував нову інтерпретацію багатьох сцен та іконографічних елементів цих кодексів, а й зробив детальні промальовки їхніх сторінок. Праця Новот-

ни свого часу була недооцінена, адже, як і у випадку з більшістю публікацій Едуарда Селера, була написана німецькою мовою, не надто популярною серед американців. На сьогодні існують переклади основних праць і Селера, і Новотни іспанською та англійською, опубліковані у 1963 [35] і 2005 [31] роках відповідно.

Серед сучасних досліджень варто окремо відзначити ґрунтовну працю Елізабет Хілл Бун *Cycles of Time and Meaning in the Mexican Books of Fate* (2007) [6], присвячену календарно-ритуальним альманахам, а також низку її публікацій стосовно стилістики та іконографії ряду кодексів групи Борджіа [4; 5]. Значний внесок у розвиток теми зробив Маартен Янсен. Зокрема, він з колегами запропонував альтернативне і, на їхню думку, більш вдале позначення для групи Борджіа та всіх рукописів, що до неї входять. Так, група отримала загальну назву *teoamoxtli*, тобто "книга богів" чи "сакральна книга", а, наприклад, кодекс Борджіа перейменували на *Codex Yoalli Ehecatl* (2004) [23]. Значний внесок у дослідження мезоамериканських кодексів, зокрема з допомогою неінвазивних лабораторних методів, зробили Давіде Домінічі та його команда [7; 15; 16]. Окрім того, на увагу заслуговують напрацювання таких науковців як Джон Гласс, Дональд Робертсон [21], Едвард Сіссон [36], Фердінанд Андерс [3], Пітер Ван дер Лоо [38], Давід Буті [7] та інші.

Мета статті полягає у здійсненні загального огляду блоку мезоамериканських кодексів, відомого в науці як група Борджіа, українською мовою. Опрацювання іноземної літератури з теми і її доповнення та розширення за рахунок візуальних джерел має на меті активізувати дослідження мезоамериканської історії та культури в українському науковому середовищі.

Виклад основного матеріалу. У науковій літературі мезоамериканські рукописи зазвичай групують за змішаними ознаками. Є багато різних підходів до їхньої класифікації, але найчастіше дослідники виокремлюють чотири основні групи:

1. кодекси ацтеків;
2. кодекси майя;
3. кодекси міштеків;
4. група Борджіа.

До цих груп належать документи, створені у різний час (до Конкісти та після), різними людьми (як корінними жителями, так і європейцями чи метисами), та у різних частинах регіону. Точне місце походження багатьох кодексів досі залишається спірним, але найчастіше вдається визначити, до пам'яток якого народу належить той чи інший рукопис. Група Борджіа тут є певним винятком. Це єдиний блок, що охоплює документи, схожі між собою більше за змістом, ніж за стилем або генезою. До групи входить п'ять основних і два другорядних ко-

декси, причому останні не завжди і не всіма дослідниками визнаються її частиною. У науковій спільноті досі тривають суперечки з приводу регіону походження основної п'ятірки кодексів і їхньої культурно-етнічної приналежності. Частково це зумовлено тим, що рання історія більшості рукописів групи невідома. Окрім того, документи мають стилістичні ознаки як наука, так і міштеків, тому, ймовірно, були створені десь на перетині цих двох культур. На думку більшості дослідників, кодекси Борджія та Коспі походять з регіону Тлашкала-Пуебла, а рукописи Лод і Феєрварі-Маєр – з долини Теуакан (між штатами Пуебла та Оахака) або ширшої зони Міштека-Пуебла. Щодо Ватиканського Б, то тут думки сильно розходяться, бо за своїм художнім стилем і частково за змістом він є унікальним. Частина дослідників відносить цей документ до регіону Тлашкала-Пуебла, разом з Борджія та Коспі. Походження кодексів Обен №20 і Порфірію Діас встановлено доволі точно: Міштека-Альта (північний схід Герреро – захід Оахаки) та Кукатек (північний захід Оахаки) відповідно.

Усі кодекси групи Борджія схожі за іконографією, і є *тоналаматлями*, тобто календарно-ритуальними альманахами. Такі книжки використовувалися місцевим населенням для ворожіння, визначення сприятливих днів для певних подій та вчинків, передбачення майбутнього тощо. Вони базувалися на 260-денному календарному циклі, відомому в літературі як *тоналпоуаллі*. Загалом, класифікація групи не є досконалою. Вона містить ряд розбіжностей і не охоплює інші відомі *тоналаматлі* (Бурбонський кодекс, Тоналаматль Обен, і т.д.). Попри це, поняття "група Борджія" нині є усталеним і звичним для наукового середовища американістів.

У цій роботі буде окремо розглянуто кожен кодекс, що входить до групи. Детальна інформація про кожен з рукописів допомагає визначити його характерні ознаки і виокремити спільні риси та розбіжності між ним та іншими рукописами всередині групи і за її межами. Інформація про кодекси буде подано у такій послідовності:

1. Борджія;
2. Коспі;
3. Ватиканський Б;
4. Лод;
5. Феєрварі-Маєр;
6. Обен манускрипт №20;
7. Порфірію-Діас.

1. Кодекс Борджія, або *Codex Yoalli Ehēcatl, Códice Borgiano, Manuscrit de Veletri*, зберігається у Ватиканській апостольській бібліотеці. Цей рукопис, як і п'ять інших з групи Борджія, має вигляд довгої смуги із оленячої шкіри, складеної на зразок акордеону. Він містить 39 аркушів розміром приблизно 27 x 26,5 см, вкритих вапняною ґрунтовкою (стукко) і розписаних з обох боків. Перша і остання сторінки кріпилися до обкладинки, тому залишилися порожніми.

Як уже було згадано, питання про походження кодексів групи досі відкрите. Кодекси Борджія і Коспі більшість дослідників відносить до регіону Тлашкала-Пуебла. Теорія базується на подібності їхньої іконографії до муралів Тіцатлана (Тлашкала) [8], настінних розписів та кераміки Окотелулько (Тлашкала) та Ла-Меси (Пуебла). Кодекс Борджія, без сумнівів, належить до пізнього посткласичного періоду і був створений десь між XIII та XV століттями [29, с. 26]. Як саме кодекс опинився в Європі, досі достеменно не відомо. Рукопис міг потрапити до Італії в 1532–1533 роках, супроводжуючи домініканського священика Домінго де Бетансосу у його подорожі з Мексики до Рима. Згодом він міг опини-

тися у володінні родини Джустініані. У їхніх інвентарних книгах згадується "книжка з кори із різними кольоровими малюнками та індіанськими роботами" [15, с. 202]. Втім, цей опис є дуже загальним, тому стверджувати, що мова йшла саме про кодекс Борджія, не можна. Існує версія, що кардинал Стефано Борджія (1731–1804) особисто врятував кодекс від дітей слуг родини Джустініані, які, граючись, підпалювали його. Саме кардинал є першим достовірно відомим нам власником рукопису. Документ дійсно частково пошкоджено вогнем [9, с. 1–2, с. 74–76]. Проте, із коментаря Хосе Ліно Фабрегі [17], який першим здійснив детальний опис манускрипту, випливає, що кодекс було врятовано від полум'я ще до його потрапляння в Європу [24, с. 432]. Праця Фабрегі стала основою для подальшого вивчення документу наступними поколіннями дослідників. Пізніше кардинал передав рукопис до фонду Священної Конгрегації пропаганди віри, звідки він з часом був переміщений до свого теперішнього місця зберігання – бібліотеки Ватикану.

Кодекс Борджія вважається одним із найбільш красивих та деталізованих рукописів доколумбової епохи. Він містить цінну інформацію щодо релігії, ритуалів, сакрального календаря та уявлення про світ корінних жителів Центральної Мексики. Найбільше питань викликають у дослідників сторінки 29–46 цього манускрипту. Справа в тому, що перші 28 сторінок читаються горизонтально і, очевидно, пов'язані з різними аспектами ритуального календарного циклу. Зокрема, там містяться прогнози для народження, одруження, полювання, подорожей тощо [20, с. 9]. Починаючи з 29-ї сторінки кодекс читається вертикально. Тут міститься низка зображень, які дослідники зазвичай асоціюють із ритуальними церемоніями. Як саме читати і тим паче, інтерпретувати ці сцени, поки достеменно невідомо. Перший коментар щодо них було зроблено ще в 1790-х роках вже згадуваним вище Хосе Фабрегою. Цей коментар опублікували лише у 1899 році, але ще раніше він був відомий серед вузького кола дослідників (Брассюр де Бурбур, Александр фон Гумбольдт, Едвард Кінг та інші). З того часу і дотепер дослідники висувують різні теорії щодо змісту цих 18 сторінок. Так, Елізабет Хілл Бун вважає, що вони у хронологічній послідовності оповідають міф про створення світу. Вже згадані вище Фабрега і Селер пов'язували ці сцени скоріше з астрономією ніж з міфологією. Дехто також вважав, що ці сторінки зображують хронологічно послідовні історичні події чи ритуали. Інші, навпаки, пов'язували їх з окремими обрядами чи церемоніями, що не формують наратив, а скоріше є переліком (Новотни, Янсен, Андерс, Рейес Гарсія). Таким чином, питання про сенс зображень досі залишається відкритим, проте дослідники роблять спроби досягти щодо цього певного консенсусу.

2. Кодекс Коспі, або *Codex Cospianus, Códice de Bologna, Codex Tlamanalli, Libro della China*, зберігається у бібліотеці Болонського університету в Італії. Рукопис складається із довгої смуги зі шкіри оленя, склеєної з чотирьох шматків і згорнутої на зразок акордеону. Аркуші традиційно вкриті шаром вапняної ґрунтовки і розписані з обох боків. Рукопис містить 20 аркушів 18 x 18 см, з яких розписано 24 сторінки (13 аверсу і 11 реверсу). Сторінки з 14 по 20 та з 32 по 38 – порожні.

На думку більшості дослідників, рукопис походить з регіону Тлашкала-Пуебла. Історія його прибуття до Європи невідома, але, можливо, він разом із кодексами Борджія та Ватиканським Б опинився серед дарів, які привіз до Італії Домінго де Бетансос [16]. У XVII столітті кодекс був частиною колекції Валеріо Зані (Zani), кот-

рий 1665 року подарував кодекс маркізу Фердинандо Коспі на Різдво. Пізніше рукопис потрапив з приватної колекції Коспі до бібліотеки Болонського університету, де і знаходиться донині. Цікаво також, що на обкладинці кодексу раніше повідомлялося таке: "Libro della China. Donato dal Sig. Co Valerio Zani al Sig. March Cospi il dì xxvi Dic^{re} MDCLXV", тобто якийсь час манускрипт вважався китайським [10]. Потім на місці "Libro della China" з'явився напис "Libro del Messico", але стару назву погано затерли, тому її ще можна прочитати. Пітер Ван дер Лоо в одній зі своїх робіт зазначає, що така плутанина може свідчити про те, що на момент створення запису відомості про походження кодексу вже було втрачено, і він якийсь час навіть не пов'язувався з Мезоамерикою [37, с. 274].

За змістом Кодекс Коспі умовно можна розділити на чотири частини. Перші три містяться на аверсі та стосуються різних аспектів 260-денного календарного циклу. Четверта частина – на реверсі, виконана в іншому стилі та зображує богів і, ймовірно, перелік різних видів підношень (рис. 1). Варто відзначити, що числа записані за допомогою рисок і крапок. Такий метод запису використовувався здебільшого у майя та сапотеків, але в Центральній Мексиці теж був відомим. Він часто зустрічається у деяких кодексах (Селден, Лод, Феєрварі-Маєр і т.д.) в контексті переліку певних речей, але не у зв'язку календарем. Для запису календарних символів і власних імен персонажів (які давалися за 260-денним циклом) у регіоні Центральної Мексики традиційно використовували тільки крапки [6, с. 43].

3. Ватиканський кодекс Б, або *Cadex Vaticanus 3773*, *Códice Fabrega*, *Códice Vaticano Rituale*, *Codex Tonalpouhqui*, зберігається у Ватиканській бібліотеці. Рукопис за матеріалом і формою подібний до двох попередніх. Це шкіряна смуга, зігнута "акордеоном", утворюючи 49 аркушів розміром 14,7 x 12,7 см. Ватиканський Б – один із найдовших кодексів доколоніального періоду. 47 його аркушів розписані з обох боків, а перша і остання сторінки, що кріпляться до дерев'яної палітурки, порожні. Кодекс зберіг свою оригінальну обкладинку до нашого часу. Низка дослідників стверджує, що вона досі містить сліди оздоблення, яке, певно, складалося з бірюзової мозаїки [11; 15, с. 202].

Частина дослідників вважає, що Ватиканський Б, так само як і кодекси Борджія та Коспі, походить із регіону Тлашкала-Пуебла. На таку думку наштовхує відносна схожість їхнього змісту. Проте Ватиканський Б містить багато унікальної інформації, виконаний в іншій художній техніці та має більш складну кольорову палітру. Перша надійна згадка про нього з'являється у Ватиканському каталозі 1596–1600-го років, де рукопис зареєстровано під номером 3773 [21, с. 228]. Отже, Ватиканський кодекс Б опинився у власності Папи задовго до кодексу Борджія, хоч, можливо, вони і прибули до Італії одночасно. З того часу кодекс не змінив свого місцезнаходження. Можливо, ще більш раннє свідчення про цю пам'ятку зберіг Мікеле Меркаті, який у своїй роботі від 1589 року [27] нібито згадає два кодекси мексиканського походження. Одним із них, ймовірно, є кодекс Ватиканський А/3738, відомий під назвою *Codex Rios*, а іншим – Ватиканський Б/3773. Втім, Меркаті навів недостатньо інформації, аби встановити, які саме кодекси він мав на увазі.

Як і всі рукописи групи, Ватиканський Б має календарно-обрядовий зміст. На його сторінках містяться списки днів одного повного 260-денного ритуального циклу, тобто двадцяти "тринадцяток". Наведено інфор-

мацію про їхніх божеств-покровителів, дев'ятьох владарів ночі, п'ять аспектів Венери у різних періодах, а також пророцтва для одруження, народження дітей тощо. Отже, цей рукопис містить всі типові для *тоналаматля*, частини. Окрім того, тут є деякі елементи і сцени, що не зустрічаються в інших кодексах, тому їхнє значення поки не до кінця зрозуміле. Також цікаво, що Ватиканський кодекс Б, на відміну від інших з групи Борджія, має два незалежних початки: як на аверсі, так і на реверсі. Тобто, по суті, він є двостороннім, і може читатися з обох кінців. Рукописи Борджія, Коспі та Феєрварі-Маєр навпаки мають чітку точку відліку: початок на аверсі і кінець на реверсі [6, с. 83].

Художній стиль манускрипту та мистецький рівень писаря сильно контрастують із іншими рукописами групи, особливо з кодексами Борджія, Лод та Феєрварі-Маєр. Тут погано передані пропорції тіл істот та предметів, лінії місцями дуже неакуратні, мало складних деталей (рис. 2). Колірна палітра кодексу, навпаки, вирізняється своєю складністю. Частина сторінок ще в давнину було перефарбовано з використанням відмінних від оригіналу відтінків пігментів [15, с. 203]. Втім, стилістика рукопису не залишає сумнівів, що художник був добре обізнаний з традиційною мексиканською іконографією.

4. Кодекс Лод, або *Liber hieroglyphicorum Aegyptorum*, *La pintura de la muerte y de los destinos*, *Libro de la muerte*, *Códice Mictlan*, зберігається у Бодліанській бібліотеці Оксфордського університету. Кодекс зроблений зі смуги оленячої шкіри, зігнутої "акордеоном". Згини формують 24 аркуші розміром 16,55 x 15,75 см, розписані з обох боків [30, с. 31].

Більшість дослідників відносить цей манускрипт за походженням до регіону Міштека-Пуебла чи долини Теуакан. Яким чином він потрапив до Європи, невідомо. Є припущення, що якийсь час кодекс знаходився у власності іспанського королівського двору, а в 1623 році, під час таємного візиту туди молодого принца Уельського (майбутнього короля Карла I) і 1-го герцога Бекінгема, був подарований британцям. Ця теорія не має жодного документального підтвердження і загалом є доволі романтичною. Так чи інакше, першим відомим власником кодексу став Вільям Лод, Архієпископ Кентерберійський, на честь якого манускрипт і отримав своє ім'я. Вірогідно, теорія про Карла I і Бекінгема виникла на основі того, що Вільям Лод був знайомий з обома цими діячами та мав із ними міцний зв'язок. До того ж, вона ніби розкриває історію появи кодексу в Британії [3, с. 25]. У 1636 році Лод подарував кодекс Бодліанській бібліотеці Оксфордського університету, де він і зберігається донині [30, с. 31]. Цікаво також те, що, як і кодекс Коспі, Лод помилково зараховували до надбав іншої цивілізації. Після того, як манускрипт потрапив до Бодліанської бібліотеки, на шкіряному футлярі, в якому він зберігався, було викарбовано назву "*Liber hieroglyphicorum Aegyptorum*", тобто на той момент рукопис вважався єгипетським.

За змістом кодекс Лод можна умовно поділити на одинадцять частин, більшість з яких стосується 260-денного *тоналпоуаллі*. Також він містить дві секції, що, ймовірно, перераховують підношення з використанням, як і у кодексі Коспі, рисок та крапок для запису чисел. Одна з частин кодексу пов'язана зі скелето-подібним божеством *Міктлантекутлі*, через що його іноді називають книгою смерті.

Загалом художній стиль кодексу Лод дуже нагадує стиль Феєрварі-Маєр (рис. 3). Для обох притаманні

простіша, порівняно з іншими кодексами групи іконографія, чіткість та однорідність ліній, рівномірне використання простору сторінки і майже повна ідентичність деяких повторюваних елементів у межах одного рукопису (приміром, символів днів). Цей кодекс без перебільшень можна назвати досконалою роботою. Графічних помилок і помарок у ньому дуже мало. У кількох випадках видно світлу лінію по периметру кольорових фігур, що не наведена чорнилом. Деякі дослідники вважають, що це може бути ескіз, яким користувався художник під час роботи [2, с. 177], (рис. 4). При детальному розгляді кодексу видно, що майже повсюди кольоровий пігмент трохи накладається на чорний контур зображення, а отже наносився вже після контуру. Можливо, у деяких випадках художник відходив від стандартної послідовності, або він спеціально залишив лінію не зафарбованою.

У кодексі Лод, на відміну від Феєрварі-Маєр, деякі кольори збереглися значно гірше. Так, помаранчевий або жовтий пігмент лише подекуди повністю покриває фігури, а на перших двох сторінках кодексу він взагалі зник [12, с. 24-23]. Імовірно, цей пігмент містив значну частку органічних складових, що виявились менш стійкими до часу і зовнішнього середовища, ніж його мінеральні компоненти [22, с. 146, с. 152; 1]. Попри це, графічна деталізація, точність, симетрія ліній та образів, і водночас мінімалізм у іконографії роблять кодекс Лод, як і Феєрварі-Маєр, прикладом найбільш досконалої художньої техніки серед усіх мезоамериканських манускриптів.

5. Кодекс Феєрварі-Маєр, або *Códice Fejérváry, Codex de Pesth, Tonalámatl de los Pochtecas*, що зберігається у Всесвітньому музеї в Ліверпулі, – акордеоподібний манускрипт, виготовлений із чотирьох шматків оленячої шкіри, скріплених клеєм. Він складається із 23-х аркушів, приблизно 17,5 x 17,5 см, і розписаний з обох боків [21, с. 128].

Рання історія рукопису достеменно не відома. Імовірно, він, як і кодекс Лод, походить з долини Теуакан чи зони Міштека-Пуебла. Кодекс названий на честь двох своїх власників: угорського колекціонера Габрієля Феєрварі, та англійського антиквара Джозефа Маєра. У 1831 році манускрипт отримав назву "Кодекс Феєрварі". Вона була введена в науковий обіг Едвардом Кінгом, вікомтом Кінгсборо, який першим опублікував репродукцію кодексу [25]. Після смерті Феєрварі у 1851 році манускрипт, разом із усім спадком колекціонера, перейшов до його племінника, Франца Пульсскі. Останній, потребуючи коштів, під час свого перебування в Лондоні продав кодекс, разом із іншим антикваріатом, Джозефу Маєру. Друга частина теперішньої назви була додана у 1901 році Едуардом Селером та його патроном, герцогом де Луба, під час публікації першого факсиміле з коментарями. У 1867 році рукопис було передано до Всесвітнього музею Ліверпуля, в архіві якого він нині і зберігається.

За змістом цей *тоналаматль* умовно ділиться на сімнадцять секцій. Значна його частина (5–22 сторінки) містить календарні символи 260-денного *тоналпоуаллі*, списки чисел і зображення різних ритуальних предметів. Числа, як і в деяких інших кодексах, записані рисками та крапками (див. кодекс Коспі та кодекс Лод). На цих сторінках, імовірно, перелічено певний інвентар чи підношення, що використовувалися для релігійних церемоній. Інші частини кодексу стосуються різних аспектів 260-денного циклу. Зокрема, на першій сторінці зображено календарну схему в круговому фо-

рматі (читається проти годинникової стрілки) [6, с. 68]. Остання сторінка містить зображення Тескатліпоки, що вважався покровителем календарного циклу, а також всі 20 знаків днів.

Назва *Tonalámatl de los Pochtecas* виникла через те, що частина сцен у кодексі зображує мандрівників або купців та пов'язану з ними атрибутику. *Почтеки* – це професійні торговці, які подорожували на великі відстані і привозили на міські ринки найбільш рідкісні та вишукані товари з віддалених місцин. Їхня праця була дуже тяжкою, адже в'ючних тварин у Мезоамериці не було, тому весь вантаж доводилося нести людям, пересуваючись пішки. Можливо, у цьому кодексі, як у *тоналаматлі*, містилися передбачення та знамення для подорожніх і торговців [26, с. 7].

Як уже було згадано, з погляду стилістики та художньої техніки кодекс Феєрварі-Маєр та кодекс Лод дуже схожі. Вірогідно, вони були промальовані за допомогою спеціального інструмента, на зразок стилуса, адже товщина контурної лінії всюди однакова. Така чіткість і точність притаманна для іконографії міштекських кодексів. Якщо порівнювати стилістику Лод чи Феєрварі-Маєр із частинами Віденського кодексу і кодексу Зуш-Нутталь міштеків, стає очевидно, що з ними вона має більше спільного, ніж із іншими представниками групи Борджіа [2, с. 190], (рис. 5).

6. Кодекс Обен №20, або *Aubin Manuscript no. 20, Ms. Mexicain 20, Fonds Maxicains 20, Códice del Culto Tonatiuh, Códice de Teozoneas*, – це посткласичний мезоамериканський кодекс, що зберігається у Національній бібліотеці Франції. За формою він кардинально відрізняється від інших кодексів групи Борджіа і являє собою одну велику панель зі шкіри (рис. 6а) розміром 91 x 51 см [21, с. 90].

Рання історія кодексу невідома. У першій половині XVIII ст. його було придбано в Мексиці відомим колекціонером мезоамериканських рукописів Лоренцо Ботуріні Бенадучі. У 1743 році, після арешту Ботуріні, його колекцію конфіскували. Кодекс було продано, і протягом наступних 80 років він з'являється у різних каталогах (Валькарселя, Патріціо Ана Лопеса та інших). У 1823 році документ зник із поля зору, але незабаром Жозеф Обен, якому поступово вдалося заволодіти більшою частиною колекції Ботуріні, віднайшов рукопис і включив його до свого архіву [28, с. 183].

У кодексі, в контексті *тоналпоуаллі*, зображено десятьох божеств з їхніми календарними іменами, топографічними назвами місць, із якими вони асоціюються, та іншими деталями. Божества розміщені парами, по чотирьох кутах і в центрі кодексу, репрезентуючи таким чином сторони світу. Місцевості, зображені у рукописі, зустрічаються в міштекських кодексах (Віденський, Селденський сувій тощо). Дослідники змогли географічно пов'язати ці місця з поселеннями, розташованими у зоні Міштека або довкола неї [6, с. 213]. На відміну від інших *тоналаматлів*, Обен №20 не містить переліку двадцяти "тринадцяток" з їхніми покровителями та знаменнями, а також списків ритуальних підношень. У його центральній частині, довкола пари богів, можна побачити 52 червоні крапки. Така кількість відповідає одному календарному колу, що триває 52 роки. Це коло утворюється завдяки поєднанню 260-денного сакрального і 365-денного побутового календарних циклів. По периметру кодексу також містяться червоні крапки, які ймовірно зображують ще більший календарний цикл.

За стилем рукопис дуже нагадує Віденський кодекс та Зуш-Нутталь. Його іконографія також містить елементи,

що зустрічаються виключно у кодексах міштеків. На цій підставі Обен №20 за походженням відноситься дослідниками до зони Міштека-Альта, яка охоплює північний схід штату Герреро та захід Оахаки. Центральна частина рукопису до нашого часу не збереглася, але існують його копії XVIII століття, що містять втрачену сцену. Найбільш наближеною до оригіналу є репродукція, виконана у 1891 році Антоніо де Леон і Гамою (рис. 66).

7. Кодекс Порфіріо Діас, або *Códice Porfirio Díaz*, *Codex Yada* названий на честь мексиканського президента, виділяється серед інших рукописів з групи Борджія за низкою параметрів. Перш за все, його було створено вже після конкісти. Також, це єдиний кодекс з групи, що зберігається не в Європі, а в Мексиці. Окрім того, до групи Борджія належать лише його останні десять сторінок, що містять календарно-обрядову інформацію.

Походження цього кодексу нині встановлено майже точно. Вірогідно, його було створено у Сан-Франциско Тутепетонго в регіоні Куїкатек, на північному заході Оахаки [6, с. 214]. Імовірно, під час колоніального періоду кодекс був сімейною реліквією місцевих вождів, роду Абенданийо. Останні спадкоємці родини продали його місцевому бізнесмену, який, своєю чергою, продав рукопис Хосе Пересу Кальдерону, адміністратору Товариства Кіхано (*Sociedad Quijano*). Невдовзі після цього історик з Оахаки Мануель Мартінес Грасіда звернувся до тодішнього президента Мексики Порфіріо Діаса з проханням передати книгу Колумбійському об'єднанню Мехіко, культурному гуртку, що був сформований з наміром провести пам'ятну виставку до 400-річчя відкриття Америки. Через деякий час, не без допомоги суду, книга була викуплена державою [13; 14, с. 104]. У 1933 році манускрипт передали до бібліотеки Національного музею антропології та історії у Мехіко, де він нині і зберігається.

За формою кодекс Порфіріо Діас схожий на більшість рукописів групи. Це смуга зі шкіри оленя, згорнута "акордеоном", вкрита вапняною сумішшю і розписана з обох боків. Загалом він має 21 аркуш, розміром приблизно 20 x 15,5 см. Сторінки 1–29 мають історичний зміст і змальовують серію битв та завоювань із піктограмами географічних місць, учасниками збройних сутичок, їхніми календарними і власними іменами. Історичний сюжет закінчується династичним шлюбом доньки

завойовника з одним із місцевих принців. Ряд сцен цієї частини манускрипту (6–25 сторінки) містить паралелі до кодексу Фернандес Леаль (*Codex Fernandez Leal*) [21, с. 182]. Три сторінки кодексу Порфіріо Діас містять тільки текст, частково іспанською і частково якимось місцевим діалектом, записаним латинкою. Також варто зазначити, що з 42-х сторінок рукопису 29 містить кольорові зображення, а 10 – монохромні (рис. 7). Ці останні десять сторінок, що знаходяться на реверсі кодексу, мають календарно-обрядовий зміст, зображують символи 260-денного *тоналпоуаллі* та пов'язаних з ним божеств. Саме цю частину рукопису дослідники відносять до групи Борджія.

Висновки. Таким чином, група Борджія складається із семи кодексів, головною спільною рисою яких є календарно-обрядовий зміст. За Едуардом Селером, що вперше у 1887 р. виділив цю категорію манускриптів, до неї входять кодекси Борджія, Коспі, Ватиканський Б, Лод та кодекс Феєрварі-Маєр. Пізніше до групи додали кодекс Обен №20 та частково кодекс Порфіріо Діас. Щодо походження більшості документів групи досі тривають дискусії, але більшість дослідників вважає, що Борджія, Коспі та, можливо, Ватиканський Б належать до регіону Тлашкала-Пуєбла. Лод і Феєрварі-Маєр, дуже схожі за стилем, імовірно, походять з долини Теуакан чи зони Міштека-Пуєбла. Походження кодексів Обен №20 і Порфіріо-Діас встановлене доволі точно, це зона Міштека-Альта та Сан-Франциско Тутепетонго в регіоні Куїкатек, що на північному заході Оахаки. Основні п'ять рукописів групи мають цілу низку спільних ознак. Наприклад, вони були створені у посткласичний період і мають форму довгої смуги з оленячої шкіри, складеної "акордеоном". Кодекси вкриті шаром вапняної ґрунтовки і розписані з обох боків. Водночас, рукопис Обен №20, який є одним із "другорядних" членів групи, має вигляд великої панелі з оленячої шкіри. Також серед інших сильно виділяється кодекс Порфіріо Діас. Не зважаючи на типову для групи Борджія акордеоподібну форму, він являється кодексом колоніальної доби. Його зміст переважно історичний, і лише останні десять сторінок на реверсі стосуються 260-денного *тоналпоуаллі*, тому тільки ця частина кодексу належить до групи Борджія.

Ілюстрації

Рис. 1. Кодекс Коспі: сторінка 9 аверсу (а) і сторінка 27 реверсу (б), різні за стилем.
© Alma Mater Studiorum Università di Bologna

Джерело: https://bub.unibo.it/it/bub-digitale/il-codice-cospi/bub_ms4093_cospi

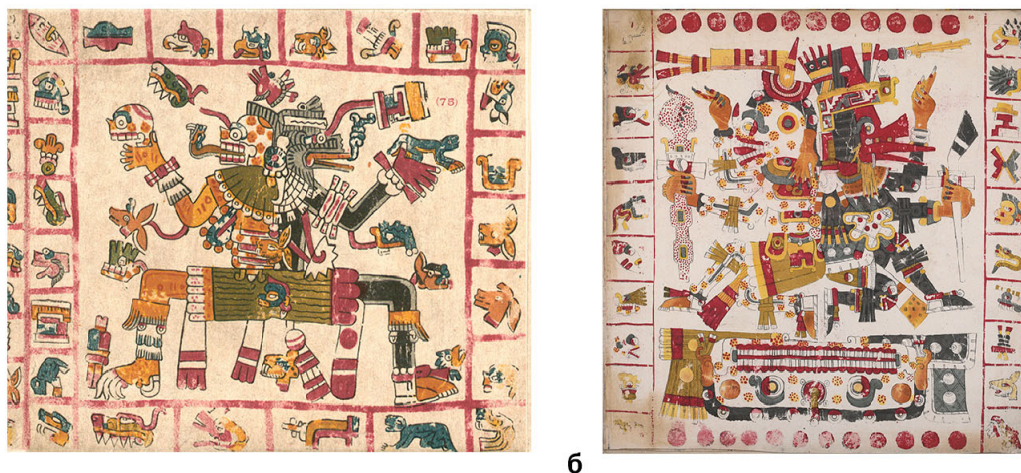

Рис. 2. Порівняння художніх стилів кодексу Ватиканський Б (а) і кодексу Борджіа (б), сторінки 76 і 56 відповідно

Джерела: <http://www.famsi.org/research/loubat/Vaticanus%203773/thumbs5.html>
<https://libmma.contentdm.oclc.org/digital/collection/p16028coll4/id/12521>

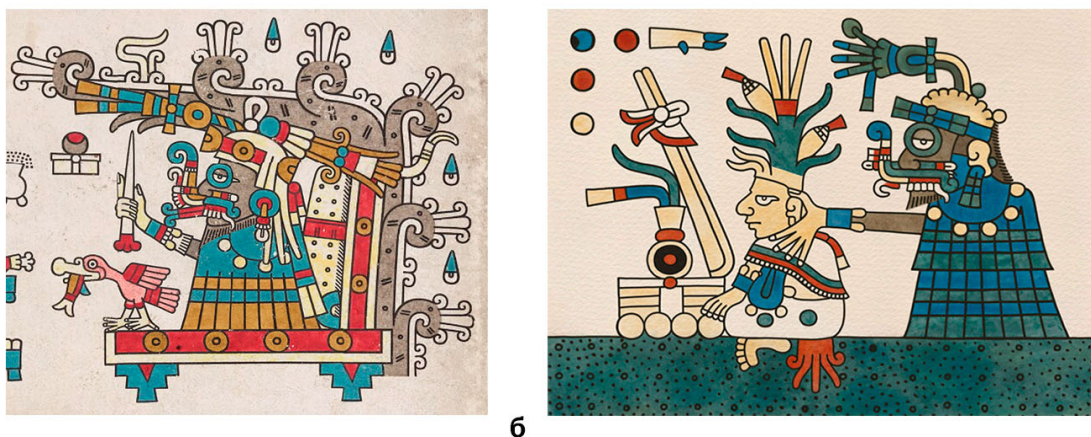

Рис. 3. Зображення божества дощу Тлалок в кодексах Лод (а) і Феєрварі-Маєр (б)

Джерела: <https://digital.bodleian.ox.ac.uk/objects/53be3386-ea87-4383-a576-1f9babba7699/>; авторська реконструкція.

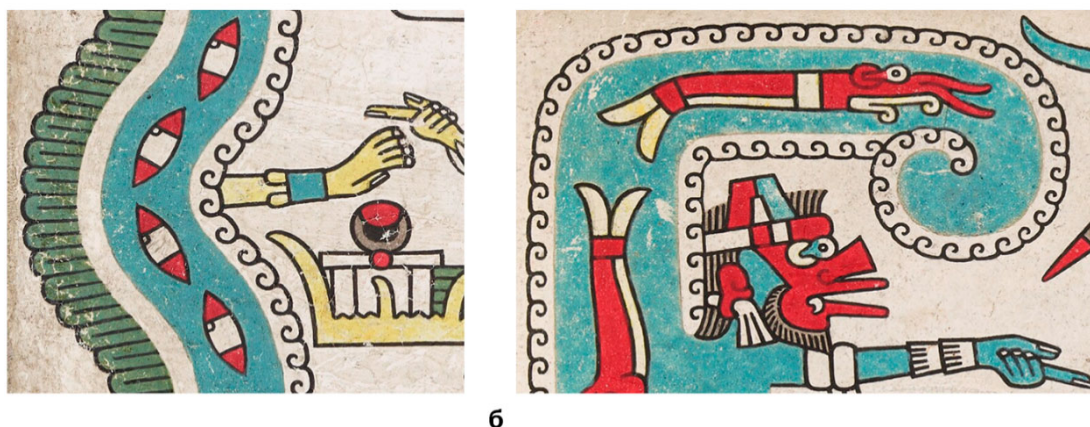

Рис. 4. Кодекс Лод. Приклади можливого використання ескізної лінії для контуру товщі води. Сторінки кодексу 44 (а) і 39 (б).

© Bodleian Libraries, University of Oxford

Джерело: <https://digital.bodleian.ox.ac.uk/objects/53be3386-ea87-4383-a576-1f9babba7699/>

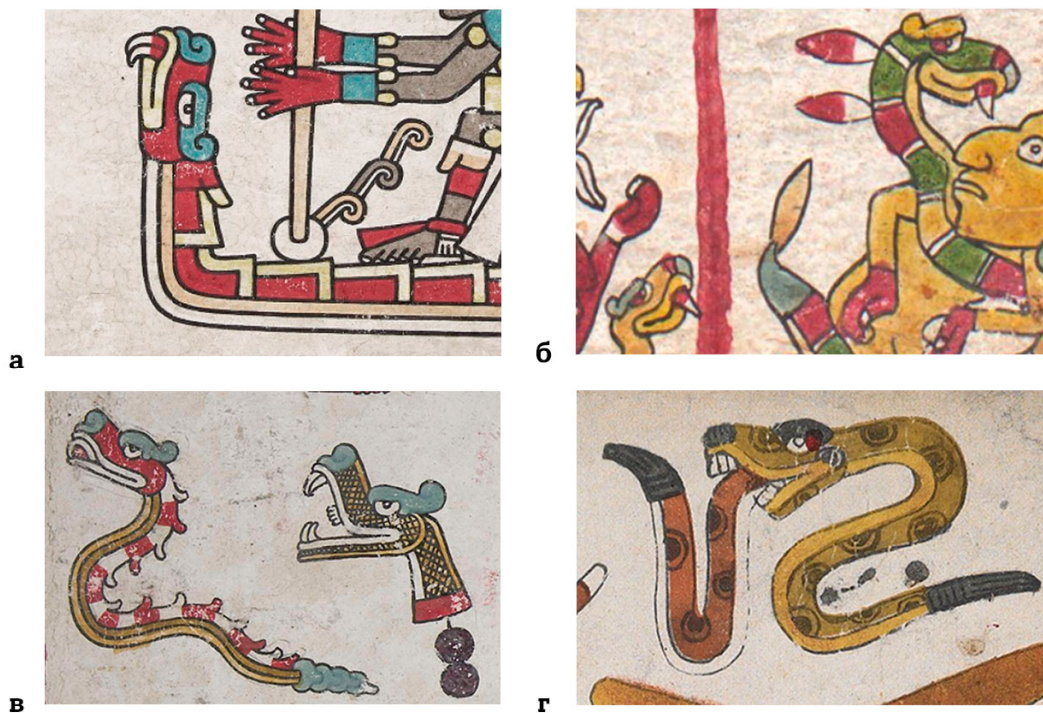

Рис. 5. Порівняння стилів та художньої техніки фрагментів кодексів Лод (а), Коспі (б), Зуш-Нутталь реверс (в) та Борджія (г)

Джерела: https://www.britishmuseum.org/collection/object/E_Am1902-0308-1
<https://digital.bodleian.ox.ac.uk/objects/53be3386-ea87-4383-a576-1f9babb7699/>
https://bub.unibo.it/it/bub-digitale/it-codice-cospi/bub_ms4093_cospi
<https://libmma.contentdm.oclc.org/digital/collection/p16028coll4/id/12521>

Рис. 6. Обен манускрипт №20 (а), сучасний стан оригіналу. Одна з копій кодексу (б), виконана Антоніо де Леон і Гамою. © BNF

Джерело: <https://journals.openedition.org/jsa/15904>

Рис. 7. Розгортка кодексу Порфірію Діас з монохромними малюнками

Джерело: <http://mediateca.inah.gob.mx/repositorio/islandora/object/codice%3A636>

Список використаних джерел

1. Aceto M. Characterisation of Colourants on Illuminated Manuscripts by Portable Fibre Optic UV-visible-NIR Reflectance Spectrophotometry / M. Aceto, A. Agostino, G. Fenoglio et al. // *Analytical Methods*. – 2014. – 6(5). – P. 1488–1500.
2. Álvarez Icaza M. I. The Codex Laud and the Problem of its Provenance / M. I. Álvarez Icaza // *Mesoamerican Manuscripts: New Scientific Approaches and Interpretations* / Ed. by M. Jansen, V. M. Lladó-Buisán, L. Snijders. – Leiden: Brill, 2019. – P. 175–211.
3. Anders F. La Pintura de la Muerte y de los destinos: Libro explicativo del llamado Códice Laud / F. Anders, M. Jansen. – Mexico, D.F.: Fondo de Cultura Económica, 1994. – 319 p.
4. Boone E. The Painting Styles of the Manuscripts of the Borgia Group / E. Boone // *Circumpacifica: Festschrift für Thomas S. Barthel*, Vol. 1 / Ed. by B. Illius, M. Laubscher. – Frankfurt am Main: Peter Lang, 1990. – P. 35–54.
5. Boone E. Is the Codex Laud Complete? / E. Boone // *The Bricker Almanac: A Festschrift in Honor of Harvey and Victoria Bricker* / Ed. by G. Vail, T. Knowlton, M. Eberl. – New Orleans: Tulane University, Department of Anthropology, 2006. – P. 99–108.
6. Boone E. Cycles of Time and Meaning in the Mexican Books of Fate / E. Boone. – Austin: University of Texas Press, 2007. – 338 p.
7. Buti D. Further Insight into Mesoamerican Paint Technology: Unveiling the Colour Palette of the Pre-Columbian Codex Fejérváry-Mayer by Means of Non-invasive Analysis / D. Buti, D. Domenici, C. Grazia et al. // *Archaeometry*. – 2018. – 60(4). – P. 797–814.
8. Caso A. Las ruinas de Tizatlan, Tlaxcala / A. Caso // *Revista Mexicana de Estudios Históricos*. – 1927. – 1(4). – P. 139–172.
9. Codex Borgia, Borg.mess.1 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://digi.vatlib.it/view/MSS_Borg.mess.1
10. Codex Cospi. Manoscritto mantico mesoamericano, ascrivibile all'ambito culturale nahua orientale [Електронний ресурс] // Biblioteca Universitaria di Bologna, Ms. 4093. – Режим доступу: <https://bub.unibo.it/it/bub-digitale/il-codice-cospi/bubms4093cospi>
11. Codex Vaticano B, Vat.lat.3773 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://digi.vatlib.it/view/MSS_Vat.lat.3773
12. Códice Laud, reproduction facsimilar. – Graz y Mexico, D.F.: Akademische Druck-und Verlagsanstalt y Fondo de Cultura Económica, 1994. – 46 p.
13. Códice Porfirio Díaz [Електронний ресурс] // Mediateca INAH. – Режим доступу: <https://mediateca.inah.gob.mx/repositorio/islandora/object/codice%3A636>
14. Doesburg S. van. Códices cuicatecos Porfirio Díaz y Fernández Leal: edición facsimilar, contexto histórico e interpretación / S. van Doesburg. – México, D.F.: Miguel Angel Porrúa, 2001. – 104 p.
15. Domenici D. Non-invasive Chemical Characterization of Painting Materials of Mesoamerican Codices Borgia (Borg. Mess. 1) and Vaticanus B (Vat. Lat. 3773) of the Biblioteca Apostolica Vaticana / D. Domenici, D. Buti, C. Grazia et al. // *Miscellanea Bibliothecae Apostolicae Vaticanae* 25, 2019. – P. 201–228.
16. Domenici D. Domingo de Betanzos' Gifts to Pope Clement VII in 1532–1533: Tracking the Early History of Some Mexican Objects and Codices in Italy / D. Domenici, L. L. Minelli // *Estudios de Cultura Náhuatl*. – 2014. – 47. – P. 169–209.
17. Fábrega J. L. Interpretación del Códice Borgiano. Traducción y notas arqueológicas y cronográficas de Alfredo Chavero y Francisco del Paso y Troncoso / J. L. Fábrega // *Anales del Instituto Nacional de Antropología e Historia*. – 1899. – 1(5). – P. 1–260.
18. García Granados R. Observaciones sobre los códices Pre-hispánicos de México y reparos que estas sugieren acerca de su clasificación / R. García Granados // *El México antiguo*. – 1940. – 5(1–2). – P. 41–47.
19. García Granados R. Estudio comparativo de los signos cronográficos en los códices prehispánicos de Méjico / R. García Granados // *Vigésimoséptimo Congreso Internacional de Americanistas*, vol. 1. – Mexico, D.F.: Instituto Nacional de Antropología e Historia, 1942. – P. 419–469.
20. Gerritse S. Narrative and Ritual in the Codex Borgia: A Structural Analysis of Pages 29 to 46 of this Postclassic Mexican Manuscript: Research master thesis / S. Gerritse; Leiden University. – Leiden, 2013. – 175 p.
21. Glass J. B. A Census of Native Middle American Pictorial Manuscripts / J. B. Glass, D. Robertson // *Handbook of Middle American Indians: Guide to Ethnohistorical Sources*, Vol. 14 / Ed. by H. Cline. – Austin: University of Texas Press, 1975. – P. 81–253.
22. Grazia C. Exploring the Materiality of Mesoamerican Manuscripts by Non-invasive Spectroscopic Methods: Codex Laud, Bodley, Selden, Mendoza and Selden Roll at the Bodleian Library / C. Grazia, D. Buti, L. Cartechini et al. // *Mesoamerican Manuscripts: New Scientific Approaches and Interpretations* / Ed. by M. Jansen, V. M. Lladó-Buisán, L. Snijders. – Leiden: Brill, 2019. – P. 134–159.
23. Jansen M. Renaming the Mexican Codices / M. Jansen, G. A. Pérez Jiménez // *Ancient Mesoamerica*. – 2004. – 15(2). – P. 267–271.
24. Jansen M. Time and the Ancestors: Aztec and Mixtec Ritual Art / M. Jansen, G. A. Pérez Jiménez. – Leiden: Brill, 2017. – 615 p.
25. King E., Viscount Kingsborough. Antiquities of Mexico: Comprising Fac-Similes of Ancient Mexican Paintings and Hieroglyphics / Viscount Kingsborough E. King. – London: Havel and Conlraghi, Son, 1831–1848. 9 vols.
26. León-Portilla M. El Tonalámatl de los Pochtecas (Códice Fejérváry-Mayer) / M. León-Portilla // *Arqueología Mexicana*. – 2005. – edición especial 18. – P. 7–15.
27. Mercati M. De Gli obelisch di roma / M. Mercati. – Rome: Domenico Basa, 1589. – 399 p.
28. Mikulska K. El enigma de la parte central del Ms. Aubin No 20 y la relación con sus copias / K. Mikulska // *Journal de la Société des américanistes*. – 2018. – 104–1. – P. 181–226.
29. Noguez X. Códice Borgia / X. Noguez // *Arqueología Mexicana*. – 2009. – edición especial 31. – P. 26–29.
30. Noguez X. Códice Laud / X. Noguez // *Arqueología Mexicana*. – 2009. – edición especial 31. – P. 30–33.
31. Nowotny K. A. Tlacuilolli: Style and Contents of the Mexican Pictorial Manuscripts with a Catalogue of the Borgia Group / K. A. Nowotny / Ed. and trans. by G. A. Everett, E. B. Sisson. – Norman: University of Oklahoma Press, 2005 [1961]. – 384 p.
32. Seler E. Der Codex Borgia und die Verwandten Aztekischen Bilderschriften / E. Seler // *Zeitschrift für Ethnologie*. – 1887. – 19. – P. 105–114.
33. Seler E. The Tonalámatl of the Aubin Collection: An Old Mexican Picture Manuscript in the Paris National Library / E. Seler. – Berlin and London: Hazell, Watson, and Winey, Id., 1900–1901. – 146 p.
34. Seler E. Codex Fejérváry-Mayer: An Old Mexican Picture Manuscript in the Liverpool Free Public Museums / E. Seler. – Berlin and London: Edinburgh University Press, 1901–1902. – 228 p.
35. Seler E. Comentarios al Códice Borgia / E. Seler. – Mexico, D.F. y Buenos Aires: Fondo de Cultura Económica, 1963. – 280 p.
36. Sisson E. B. Recent Work on the Borgia Group Codices / E. B. Sisson // *Current Anthropology*. – 1983. – 24(5). – P. 653–656.
37. Vaillant G. C. A Correlation of Archaeological and Historical Sequences in the Valley of Mexico / G. C. Vaillant // *American Anthropologist*. – 1938. – 40. – P. 535–573.
38. Van der Loo P. L. Cospi Codex / P. L. Van der Loo // *The Oxford Encyclopedia of Mesoamerican Cultures: The Civilizations of Mexico and Central America*, Volume 1 / Ed. by D. Carrasco. – Oxford and New York: Oxford University Press, 2001. – Pp. 274–275.

References

1. Aceto, M. & Agostino, A. & Fenoglio, G. et al. (2014). Characterisation of Colourants on Illuminated Manuscripts by Portable Fibre Optic UV-visible-NIR Reflectance Spectrophotometry. *Analytical Methods*, 6(5), 1488–1500.
2. Álvarez Icaza, M. I. (2019). The Codex Laud and the Problem of its Provenance. In M. Jansen, V. M. Lladó-Buisán, L. Snijders (Eds.), *Mesoamerican Manuscripts: New Scientific Approaches and Interpretations*. Leiden: Brill. Pp. 175–211.
3. Anders, F. & Jansen, M. (1994). *La Pintura de la Muerte y de los destinos: Libro explicativo del llamado Códice Laud*. Mexico, D.F.: Fondo de Cultura Económica. [In Spanish].
4. Boone, E. (1990). The Painting Styles of the Manuscripts of the Borgia Group. In B. Illius, M. Laubscher (Eds.), *Circumpacifica: Festschrift für Thomas S. Barthel*, Vol. 1. Frankfurt am Main: Peter Lang. Pp. 35–54.
5. Boone, E. (2006). Is the Codex Laud Complete? In G. Vail, T. Knowlton, M. Eberl (Eds.), *The Bricker Almanac: A Festschrift in Honor of Harvey and Victoria Bricker*. New Orleans: Tulane University, Department of Anthropology. Human Mosaic 36, no. 1, pp. 99–108.
6. Boone, E. (2007). *Cycles of Time and Meaning in the Mexican Books of Fate*. Austin: University of Texas Press.
7. Buti, D. & Domenici, D. & Grazia C. et al. (2018). Further Insight into Mesoamerican Paint Technology: Unveiling the Colour Palette of the Pre-Columbian Codex Fejérváry-Mayer by Means of Non-invasive Analysis. *Archaeometry*, 60(4), 797–814.
8. Caso, A. (1927). Las ruinas de Tizatlan, Tlaxcala. *Revista Mexicana de Estudios Históricos*, 1(4), 139–172. [In Spanish].
9. Codex Borgia, Borg.mess.1 (n.d.). https://digi.vatlib.it/view/MSS_Borg.mess.1
10. Codex Cospi. Manoscritto mantico mesoamericano, ascrivibile all'ambito culturale nahua orientale (n.d.). *Biblioteca Universitaria di Bologna, Ms. 4093*. <https://bub.unibo.it/it/bub-digitale/il-codice-cospi/bubms4093cospi>
11. Codex Vaticano B, Vat.lat.3773 (n.d.). https://digi.vatlib.it/view/MSS_Vat.lat.3773
12. Códice Laud, reproduction facsimilar (1994). Graz y Mexico, D.F.: Akademische Druck-und Verlagsanstalt y Fondo de Cultura Económica.
13. Códice Porfirio Díaz (n.d.). *Mediateca INAH*. <https://mediateca.inah.gob.mx/repositorio/islandora/object/codice%3A636>
14. Doesburg, S. van. (2001). *Códices cuicatecos Porfirio Díaz y Fernández Leal: edición facsimilar, contexto histórico e interpretación*. México, D.F.: Miguel Angel Porrúa. [In Spanish].
15. Domenici, D. & Buti, D. & Grazia, C. et al. (2019). Non-invasive Chemical Characterization of Painting Materials of Mesoamerican Codices Borgia (Borg. Mess. 1) and Vaticanus B (Vat. Lat. 3773) of the Biblioteca Apostolica Vaticana. *Miscellanea Bibliothecae Apostolicae Vaticanae*, 25, 201–228.

16. Domenici, D. & Minelli, L. L. (2014). Domingo de Betanzos' Gifts to Pope Clement VII in 1532–1533: Tracking the Early History of Some Mexican Objects and Codices in Italy. *Estudios de Cultura Náhuatl*, 47, 169–209.
17. Fábrega, J. L. (1899). Interpretación del Códice Borgiano. Traducción y notas arqueológicas y cronográficas de Alfredo Chavero y Francisco del Paso y Troncoso. *Anales del Instituto Nacional de Antropología e Historia*, 1(5), 1–260. [In Spanish].
18. García Granados, R. (1940). Observaciones sobre los códices Pre-hispánicos de México y reparos que estas sugieren acerca de su clasificación. *El México antiguo*, 5(1–2), 41–47. [In Spanish].
19. García Granados, R. (1942). Estudio comparativo de los signos cronográficos en los códices prehispánicos de Méjico. En *Vigésimoséptimo Congreso Internacional de Americanistas*, vol. 1. Mexico, D.F.: Instituto Nacional de Antropología e Historia. Pp. 419–469. [In Spanish].
20. Gerritse, S. (2013). *Narrative and Ritual in the Codex Borgia: A Structural Analysis of Pages 29 to 46 of this Postclassic Mexican Manuscript*. Research master thesis, Leiden University.
21. Glass, J. B. & Robertson, D. (1975). A Census of Native Middle American Pictorial Manuscripts. In H. Cline (Ed.), *Handbook of Middle American Indians: Guide to Ethnohistorical Sources*, Vol. 14. Austin: University of Texas Press. Pp. 81–253.
22. Grazia, C. & Buti, D. & Cartechini, L. et al. (2019). Exploring the Materiality of Mesoamerican Manuscripts by Non-invasive Spectroscopic Methods: Codex Laud, Bodley, Selden, Mendoza and Selden Roll at the Bodleian Library. In M. Jansen, V. M. Lladó-Buisán, L. Snijders (Eds.), *Mesoamerican Manuscripts: New Scientific Approaches and Interpretations*. Leiden: Brill. Pp. 134–159.
23. Jansen, M. & Pérez Jiménez, G. A. (2004). Renaming the Mexican Codices. *Ancient Mesoamerica*, 15(2), 267–271.
24. Jansen, M. & Pérez Jiménez, G. A. (2017). *Time and the Ancestors: Aztec and Mixtec Ritual Art*. Leiden: Brill.
25. King, E., Viscount Kingsborough. (1831–1848). *Antiquities of Mexico: Comprising Fac-Similes of Ancient Mexican Paintings and Hieroglyphics*. 9 vols. London: Havel and Conlagghi, Son.
26. León-Portilla, M. (2005). El Tonalámatl de los Pochtecas (Códice Fejérváry-Mayer). *Arqueología Mexicana*, edición especial 18, 7–15. [In Spanish].
27. Mercati, M. (1589). *De Gli obelisci di roma*. Rome: Domenico Basa. [In Italian].
28. Mikulska, K. (2018). El enigma de la parte central del Ms. Aubin No 20 y la relación con sus copias. *Journal de la Société des américanistes*, 104–1, 181–226. [In Spanish].
29. Noguez, X. (2009). Códice Borgia. *Arqueología Mexicana*, edición especial 31, 26–29. [In Spanish].
30. Noguez, X. 2009. Códice Laud. *Arqueología Mexicana*, edición especial 31, 30–33. [In Spanish].
31. Nowotny, K. A. (2005 [1961]). *Tlacuilolli: Style and Contents of the Mexican Pictorial Manuscripts with a Catalogue of the Borgia Group*. Everett G. A., Sisson E. B. (Ed. and trans.). Norman: University of Oklahoma Press.
32. Seler, E. (1887). Der Codex Borgia und die Verwandten Aztekischen Bilderschriften. *Zeitschrift für Ethnologie*, 19, 105–114. [In German].
33. Seler, E. (1900–1901). *The Tonalámatl of the Aubin Collection: An Old Mexican Picture Manuscript in the Paris National Library*. Berlin and London: Hazell, Watson, and Winey, Id.
34. Seler, E. (1901–1902). *Codex Fejérváry-Mayer: An Old Mexican Picture Manuscript in the Liverpool Free Public Museums*. Berlin and London: Edinburgh University Press.
35. Seler, E. (1963). *Comentarios al Códice Borgia*. Mexico, D.F. y Buenos Aires: Fondo de Cultura Económica. [In Spanish].
36. Sisson, E. B. (1983). Recent Work on the Borgia Group Codices. *Current Anthropology*, 24(5), 653–656.
37. Vaillant, G. C. (1938). A Correlation of Archaeological and Historical Sequences in the Valley of Mexico. *American Anthropologist*, 40, 535–573.
38. Van der Loo, P. L. (2001). Cospi Codex. In D. Carrasco (Ed.), *The Oxford Encyclopedia of Mesoamerican Cultures: The Civilizations of Mexico and Central America*, Volume 1. Oxford and New York: Oxford University Press. Pp. 274–275.

Надійшла до редколегії 10.12.22

M. Stadnik, Master's Student
Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine

GENERAL OVERVIEW OF THE MESOAMERICAN CODICES OF THE BORGIA GROUP

This article examines the block of Mesoamerican codices, referred to as the "Borgia group" within the scientific community. First distinguished by Eduard Seler in 1887, the group encompasses several manuscripts that share similar content and iconography. Despite some drawbacks of classification, the term "Borgia group" has become established in academic circles and is commonly used in specialized publications.

Using primarily English and Spanish language literature, as well as visual sources, the article provides basic information on the physical characteristics, history, content, and artistic features of each of the group's seven codices. Special attention is given to the issue of determining the origin of some of the documents. It is noted that, based on the content and style, they were likely created at the intersection of two ethnocultural communities: Nahua and Mixtec. Actual paper presents the main facts and hypotheses regarding the place of origin of each manuscript.

Six of the seven codices are currently held in Europe, and it is difficult to trace their journey from the New World to their present location in detail. The article summarizes recent research that sheds some light on the early history of some of the manuscripts.

The Borgia group comprises documents with calendar and religious content, often referred to in literature as tonalamatl, which can be translated from Nahuatl as "paper of days" or "book of days." The article emphasizes the individuality of the content of each manuscript. The information they contain is commonly unique, and many scenes remain unclear to researchers.

In addition, the article analyzes the artistic techniques, stylistics, and iconography of the manuscripts, both within and outside the Borgia group, based on pictorial sources. It examines commonalities and differences among the codices, highlighting their individual features.

Keywords: mesoamerica, Mesoamerican codices, manuscripts, Borgia group, tonalamatl, Tlaxcala-Puebla, Nahua, Mixtec.